

ידועים דברי הגמרא במסכת שבת³² המסבירה שהנר מערבי בבית המקדש אשר היה דולק ללא הפסקה "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל". ונשאלת על כך השאלה: כיצד יכול הנר מערבי' הדולק בתוך בית המקדש לשמש עדות לבאי עולם הנמצאים מחוצה לה על כך שהשכינה שורה בישראל, וכי אומות העולם רואים את הנס שבבעירת הנר המערבי.

התשובה לכך היא שעצם העובדה כי שבני ישראל מופרדים מאומות העולם, וזר הקרב אל תוך בית המקדש יומת, היא היא אותו האור האמיתי שעליו אנו דנים והוא זה העדות אל כל באי עולם.

אוצר החכמה

את שורש הדברים מוצא השפת אמת במה ששינינו במסכת חגיגה³³ שאת הנר שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון' שמסגולתו הרוחנית היא ש'אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו' גזי הקב"ה לצדיקים, והוא מסביר כי עצם קיום ומהות האור הרוחני הוא זה שהאור מובדל ומוסתר מן הרשעים והוא גנוז וטמון עבור הצדיקים. האור זהו הפירוד, ולכן אם פירוד מוחלט זה אינו קיים הרי שזה מיד מביא עימו את החושך הרוחני.

כך שאין מקום לשאול כיצד יכולים באי העולם הנמצאים בחוץ להכיר באותו האור הנמצא בפנים, כי אדרבה עצם ההיפרדות וההבדלות בין ישראל לאומות היא זו האור הגנוז, והמהות של הנר המערבי הוא רק בכך שאין אומות העולם שייכים לזה - "והענין הוא, כי זה העדות שעל ידי שנבדלו בני ישראל משאר האומות זכו להמשיך אור עליון ביניהם והקב"ה שורה בישראל וממילא מאירין לכל העולם".

היוונים באו לכבות את אור ההתבדלות

על נקודה זו בדיוק נלחמו היוונים בכלל ישראל. המשנה במסכת מידות³⁴ מספרת על שלוש עשרה פרצות שפרצו היוונים בחומות בית המקדש. פרצות אלו אינם אלא מה שהצליחו היוונים לכבות את האור הגנוז, כי בפרצות אלו באו היוונים לטשטש ולבטל את ההפרדה והריחוק בין ישראל לאומות העולם, וכשהפרדה אינה קיימת הרי שהאור אינו דולק.

המלחמה של היוונים להתקרב לבני ישראל באה גם לידי ביטוי בכך שהם כפו לתרגם את התורה ליוונית. כי כל עוד שהתורה הייתה כתובה רק בלשון הקודש לא היה ליוונים

32. דף כב ב.

33. דף יב עמוד א

34. מידות פ"ב מ"ג.

כל קשר עם התורה, וחומת ההפרדה הייתה קיימת. אולם עם תרגום התורה ליוונית חלה התקרבות נוראה בין היוונים לבני ישראל³⁵.

וכך היה גם בכל מעשיהם ומלחמתם נגד בני ישראל כשכל כוונתם לא הייתה אלא לבטל את הריחוק וההפרדה שהייתה קיימת בין ישראל לאומות העולם, ואשר כאמור התקרבות זו כיבתה עימה את האור הגנוז³⁶.

פרי החג הדליקו את האור

ההצלחה של החשמונאים להתגבר על היוונים ומזימות ההתקרבות שלהם באה על ידי הקרבת פרי החג בסוכות. בעיקרון נועדה הקרבת שבעים פרי החג לתועלתם של שבעים אומות העולם, אך למרבה הפלא גורמת הקרבה זו לשנאת עולם בין בני ישראל לאומות העולם.

והדברים מפורשים בדברי המדרש³⁷ על הפסוק³⁸: "תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה" - את מוצא בחג, ישראל מקריבין לפניך שבעים פרים על שבעים אומות. אמרו ישראל: רבון העולמים, הרי אנו מקריבין עליהם שבעים פרים והיו צריכין לאהוב אותנו והם שונאין אותנו, שנאמר תחת אהבתי ישטנוני".

שנאה זו היא תועלת עצומה עבור בני ישראל שכן בכך מתרחקים אומות העולם מבני ישראל והפירוד ביניהם מתחזק יותר ויותר. פירוד זה כאמור הוא זה שמדליק את האור הגנוז שאותו לחמו היוונים לכבות, ונמצא איפוא כי הקרבת פרי החג היא זו שהאירה על ניצחון החשמונאים והביאה את נס חנוכה, ואשר על כן מציינים אותו בהדלקת נרות חנוכה כזכר לאותו אור הגנוז שניסו היוונים לכבות ושניצל בזכות הקרבת פרי החג³⁹.

35. והשוה למובא במגילת תענית: "שמונה בטבת - נכתבה התורה יונת בימי תלמי המלך, והחשך בא לעולם שלשה ימים" - הרי שההתקרבות של תרגום התורה הביאה עימה את החושך.

36. וזהו שאמרו במדרש (ב"ר ב ד): "וחושך זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן שהיתה אומרת להם, כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל".

37. במדבר רבה כא כד.

38. תהלים קט ד.

39. השוה גם לדברי ה'שפת אמת' (מקץ - חנוכה תרמ"ד ד"ה במדרש): "כמו שכתבנו במקום אחר הפירוש בנר מערבי עדות היא שהשכינה שורה בישראל, הגם שהנס היה רק בפנים. רק זה העדות שאין השראת השכינה רק בהבדלת בני מן העמים עכו"ם שם בתוכם יש התגלות השכינה ולכן כשנתקרבו הרשעים ופרצו פרצות בחומה נסתלקה הקדושה. וחנוכה נתקן בהלל והודאה. נראה לפרש גם כן כנ"ל. דאחר שמעון הצדיק כבה נר מערבי. ונראה שהיוונים גרמו זה במה שאמרו כתבו לכם על קרן השור כו'. וכפו לפרש להם התורה יונת ואמרו שהמה שייכים לתורה וע"י זה ההתקרבות נסתלק הקדושה כנ"ל".

וכן במה שכתב (חנוכה תרנ"ו ד"ה עשאום): "באמת הפירוש חושך על הפרצות שעשו במקדש דאיתא מן ביהמ"ק יוצא אורה לכל העולם. כמ"ש במד' בראשית מהיכן נברא האורה מביהמ"ק ע"ש. וזה הי' ע"י שבנו

ההשתמשות בנויי סוכה ובנרות חנוכה

ומכאן נעבור לפרפרת מופלאה "על דרך הרמז" הבנויה על הקשר בין הסוכות לחנוכה, ושעימה השתמש השפת אמת לפרש סוגיא עמומה במסכת שבת⁴⁰ שבה דנה הגמרא לעניין השתמשות באור נרות החנוכה לצד ההשתמשות בנויי הסוכה במהלך ימי חג הסוכות.

הגמרא מביאה דין שקבע רב אסי: **"אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה"** – אסור לספור ולמנות מטבעות לאורם של נרות החנוכה. שמואל לא הבין את הדין של רב אסי ושאל: **"וכי נר קדושה יש בה"** ומדוע שיהיה אסור ליהנות מאורו. רב יוסף הסביר לו, שבדומה להלכות כיסוי הדם שבהם מצאנו חובה מיוחדת לשמור על כבודו של הדם ולא לנהוג בו בביזיון כדי 'שלא יהו מצות בזויות עליו' הרי שגם בנרות החנוכה יש לשמור על כבודם של הנרות ולא להשתמש באורם לצרכים האישיים כדי **"שלא יהו מצות בזויות עליו"**.¹²³⁴⁵⁶⁷

ממשיכה הגמרא ואומרת כי שאלו את רבי יהושע בן לוי: **"מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה"** – אותם הפירות שתולים בסוכה לצורך נוי וקישוט, האם מותר להשתמש בהם ולאכלם בתוך ימי חג הסוכות. ענה להם רבי יהושע בן לוי: **"הרי אמרו 'אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה'"** ואם כן, אף בנויי סוכה יהיה הדין כמו בנרות חנוכה.

ועל זה מביאה הגמרא: **"אמר רב יוסף: מריה דאברהם!"**⁴¹ תלי תניא בדלא תניא. סוכה - תניא, חנוכה - לא תניא, דתניא: סככה כהלכתה, ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין, ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים, ועטרות של שבילים, יינות שמנים וסלתות - אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג, ואם התנה עליהן - הכל לפי תנאו".

עולם הפוך ראינו כאן – מקשה רב יוסף – כיצד ייתכן שריב"ל יפשוט את הדין של נויי סוכה מהדין של נרות חנוכה, בעוד שלגבי נויי סוכה מצאנו על כך ברייתא מפורשת ואילו אצל נרות חנוכה אין זה אלא דינו של רב אסי, כך שמן הראוי היה שריב"ל יענה שהדין של נרות חנוכה נלמד מנויי סוכה ולא להיפך מכך.

בני ישראל בית קדוש ונבדל מכל האומות לכן שרתה שכינה ביניהם. וכ"כ במדרש שהי' במקדש חלונות שקופים אטומים צרות מבפנים ורחבות מבחוץ. הרמז כפי מה שהי' נסתר ונעלם מעיני הרשעים כך נגלה שם האור והאיר לכל העולם. וע"י שפרצו פרצות בחומה ואמרו כי גם הם שייכים לזה מיד נחשך האור וזה עדות שאור ביהמ"ק מוכן רק לבניי. לכן אח"כ באו בניך וטהרו מקדשך והדליקו נרות. פי' שחזר האור למקומו. וכן איתא במדרש כי המשכן וביהמ"ק הי' טובה לכל העולם. ואם היו מניחין בניי במקדשם היה יוצא משם אורה לכל העולם. ובהתקרבותם למקדש וימנע מרשעים אורם ובוזה החשיכו גם לבני ישראל".

40. שבת דף כב א.

41. וברש"י שם: "מריה דאברהם - לשון תמיה הוא".

זוהי הסברה של ריב"ל

הגמרא אינה מסבירה את טעמו של ריב"ל על כך שהוא 'תלי תניא בדלא תניא' ולמד את דין נויי סוכה מנרות חנוכה בעוד שהסברה נותנת שהוא היה צריך לומר את ההיפך שנרות חנוכה נלמדים מנויי סוכה.

השפת אמת בליקוטים נדרש לדברי של ריב"ל ומבאר את הסברה בדבר על פי רעיון זה שהארות ימי חג הסוכות מתפשטים והולכים לימי החנוכה, והוא מקדים לדבריו את דברי רבינו האריז"ל שהטעם למה דקיימא לן כי אסור להשתמש לאורות נרות החנוכה הוא⁴²: "כי כדי להיות אור הקודש העליון יורד עד למטה, אשר שם מקומה במקום אשר מצויים שם החיצונים, ואנו חוששין שלא יתאחזו באור העליון, ולכן אין להנות מן האור".

אם הייתה ניתנת רשות להשתמש באורם של נרות החנוכה, הרי שבאותה מידה היו יכולים גם החיצונים להיאחזו ולינוק מהאור הקדוש העליון שבנרות חנוכה, וכדי שאכן לא יהיה לחיצונים כל אחיזה באור קדוש ועליון זה נפסק שאסור ליהנות מהאור ואיסור זה תקף גם כלפי החיצונים שאינם יכולים להשתמש לאורה.

מחדש השפת אמת שלפי כלל זה היה מן הראוי לומר שבסוכה יהיה מותר ליהנות ולהשתמש בנויי הסוכה "כי יש הגנה בסוכה ואין שם מגע נכרי"⁴³ – כך שאין כל מניעה מליהנות מהסוכה שהרי בין כך לא יוכלו החיצונים לינוק ממנו.

אלא שלא כך היא האמת ואיסור ההנאה וההשתמשות תקף גם בסוכה, וזאת מחמת היסוד הנידון במאמרינו שהארת הסוכה מתפשטת עד לימי החנוכה, והרי בימי החנוכה לא ניתן לומר שיש הגנה מהמגע נכרי, ולכן יש לחשוש גם בסוכה שהחיצונים יבואו לינוק מקדושתו העליונה בימי החנוכה.

נמצא שאיסור ההנאה בסוכות הוא אינו איסור מחמת עצמו אלא רק מחמת החנוכה, כי מחמת עצמו יש להסוכה הגנה מהמגע נכרי ורק מחמת שקדושתו מתפשטת עד החנוכה לפיכך החשש שמא יבואו החיצונים לינוק בחנוכה מקדושת הסוכה אוסרת את ההנאה מנויי הסוכה.

זו הייתה איפוא סברתו של ריב"ל אשר 'תלי תניא בדלא תניא'. הוא ידע גם ידע כי האיסור בנר חנוכה אינו אלא דין שאמר אותו רב אסי ואילו האיסור בסוכה הוא ברייתא

42. 'פרי עץ חיים' שער פורים פ"ד.

43. השוה לדברי הזוהר (פרשת אמור, דף קג א): "ועל דא כתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל ישבו בסוכות תחות צלא דמהימנותא, ומאן דליתיה מגזעא ושרשא קדישא דישראל לא יתיב בהו ויפוק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא", וכבר נודע דברי הפייט 'כי אקח מועד' בנידון זה: "וְזָר לֹא יִהְיֶה בְּמוֹצָאוֹתֶיהָ, וְנֹכַח לֹא יַעֲבוֹר בְּתוֹצְאוֹתֶיהָ, וְעָרַל לֹא יִשְׁתַּף בְּמַחֲצוֹתֶיהָ, וְעוֹבֵד אֱלִיל לֹא יִרְמוֹס בְּחִצְרוֹתֶיהָ, וְלֹא יִרְמוֹס בְּחִצְרוֹתֶיהָ, כִּי אִם עֲמוּסִיו נֹצְרֵי עֲדוֹתֶיהָ".

מפורשת, אך בכל זאת הוא העדיף לתלות את איסור הסוכה בנר חנוכה מחמת דזיל בתר טעמא, והרי טעם האיסור בסוכה הוא רק מחמת החנוכה.

מריה דאברהם

מפליא השפת אמת בהמשיכו לטוות את חוט הרעיון גם בדברי רב יוסף שאמר: "מריה דאברהם! תלי תניא בדלא תניא" והוא מסביר שלפי הדברים האמורים אין דברי רב יוסף מתפרשים בלשון בתמיה אלא בלשון של בניחותא, ורב יוסף אכן ירד לסוף דעתו של ריב"ל שלמד את דין הסוכה מדין החנוכה.

כדרכו מקצר השפת אמת מאוד והוא כותב על כך בזה"ל: "ויש לומר, שכן היה כוונת רב יוסף לפרש דברי ר' יהושע בן לוי, ומריה דאברהם הוא הנהגת מדת התשובה, בחינת הסוכה, אם הבנים, ישמע חכם ויוסיף לקח".

אחד היה אברהם אבינו אשר "מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון"⁴⁴, ועליו אמרו חז"ל⁴⁵ שהוא היה מתקן לקרוא בשם ה' אל כל באי עולם להחזירם בתשובה ולהכירם את יוצרם – אברהם אבינו מסמל איפוא את מידת התשובה!

וכבר נודע⁴⁶ שמידת התשובה היא מידת ה'בינה', שנאמר⁴⁷ "וּלְבָבוֹ יִבִּין וְשֵׁב וּרְפָא לוֹ" – שכן תבונתו של האדם היא שמביאתו להתגבר על רוח השטות⁴⁸ שאחזה בו בעשיית העבירה! מידה זו גם נקראת מידת 'אימא עילאה'⁴⁹ הנרמזת במה שנאמר⁵⁰: "אִם הַבְּנִים שְׁמָחָה" – כי מידת התשובה מגוננת על האדם כאמא על צאצאיה.

עוד אמרו⁵¹ שהסוכה היא בבחינה זו של 'אימא עילאה' המסככת על בניה. הוי אומר שהסוכה יש בה למעשה את מידת ה'תשובה' ומידת ה'בינה'.

ההגנה של הסוכה השומרת על אורותיה העליונים לבל יוכלו לשלוט בה החיצונים היא אכן מידה זו של 'אם הבנים' אשר באורה המקיף מגוננת על הסוכה ומצילה עליה ממגע נכרי, כאמא זו השומרת על אפרוחיה. ואם נתבאר שכוח זה הוא ממידת התשובה

44. ברכות ז ב.

45. בראשית רבה ל ח.

46. זוהר הקדוש פרשת לך דף עט ב, ועוד.

47. ישעיהו פרק ו פסוק י.

48. סוטה דף ג א.

49. זוהר הקדוש פרשת ויחי דף ריט א, ועוד.

50. תהלים פרק קיג פסוק ט.

51. זוהר הקדוש פרשת תרומה דף קלה א ועוד.

והבינה, הרי שזה מרומז במה שאמר רב יוסף "מריה דאברהם" – אשר מידות אלו של אברהם אבינו, התשובה והבינה, הם אכן מצילים את הסוכה ומגינים עליה וכדלהלן.

תלי תניא בדלא תניא

עוד עלינו לדעת כי משמעות הלשון 'תניא בדלא תניא' היינו ש'תניא' מול 'לא תניא' מסמל את הדבר שיש בו תוקף מול הדבר שאין בו תוקף, וסוכה יש בה תוקף כיוון שכאמור ^{אוצר החכמה} אם הבנים מגינה עליה ומצילה אותה מן החיצונים, אולם חנוכה אין בה את תוקף זה.

ומחמת שכבר נתבאר שאורות הסוכה משפיעים לחנוכה, הרי שה'לא תניא' שיש בחנוכה – שממנו יכולים החיצונים לינוק, הוא המביא לכך שגם הסוכה שהוא 'תניא' לא יוכלו להשתמש בה כדי שלא יוכלו החיצונים לינוק מאורותיה המושפעים לחנוכה.

והוא הדבר אשר אמר רב יוסף בלשון בניחותא: "מריה דאברהם"⁵², אשר ממידות אלו של אברהם אבינו, התשובה והבינה שהם בסוד אם הבנים, אנו למדים את תוקף עניין הסוכה הנקראת 'תניא' שאין החיצונים יכולים לינוק ממנה, מה שאין כן בחנוכה שאין בה עניין זה ולפיכך היא נקראת 'לא תניא', ומכיוון דהא תליא והחנוכה מקבלת את אורה מהסוכה לפיכך אף הסוכה אסור להשתמש בה⁵³.

בתורתו של בעל 'משנת חסידים'

ומצאתי שכבר קדמו ביסוד פירוש זה המקובל האלוקי רבי רפאל עמנואל חי ריקי בעל 'משנת חסידים' בספרו הקדוש 'אדרת אליהו'⁵⁴ הכותב בקצרה אודות דברי הגמרא הדנה בהשתמשות בנויי סוכה ובנר חנוכה: "יש להם שייכות זה לזה כמו שאמרנו לעיל, משום הכי תלה הסוכה בחנוכה אע"ג דהוי תניא בדלא תניא..."

52. יצוין שמלבד ההסבר הנוכחי הנוגע רק לדברי הגמרא כאן התולה תניא בדלא תניא, הרי שהשפת אמת מסביר במקום נוסף (שפת אמת ליקוטים' ליקוטי הש"ס ד"ה בגמרא מרי' דאברהם) על כך שבאופן מהותי אליבא דאמת אכן יש לתלות תניא בדלא תניא, ואלו תורף דבריו: "בגמרא 'מריה דאברהם' תלי תניא בדלא תניא' כו'. זה הלשון מורגל בש"ס, ויתכן לפרש כי ענין זה אמת אצל הקב"ה שברא יש מאין וכן תמיד אצל הקב"ה שבא הכל מבחינת ההעלם והנסתר כי הקב"ה קדוש ונעלם ונמצא השפעתו בא ממקום הנעלם אל הגילוי, וזה סוד מריה דאברהם שהוא עלמא דאתכסיא ושם ממש מקום דתליא תניא בדלא תניא. והכלל כמו שאמרנו כי מצד הקב"ה בא ההעלם אל הגילוי, אבל מצד האדם נהפך כי בא מן הגילוי על ידי ששומרין המצוות נתעלה אדם ונעשה תיקון הנסתר, וזהו שאמר מריה דאברהם כו' שזה הענין שייך אל הקב"ה לא לנו, ובביאור יותר כי יתכן לומר שכל הנ"ל אמת כי כן הוא כי תורה שבעל פה..." ועוד האריך בזה בדברים נכוחים.

53. ואולי ייתכן לפרש את דברי הגמרא כאן באופן אחר, זאת על פי דרכו של השפת אמת כאן בשילוב עם דבריו במכתבו (הנדפס בשפת אמת ליקוטים לחנוכה) שבו הוא מסביר שגם בחנוכה יש עניין של 'אם הבנים' יעו"ש, ולפיכך אכן תמה רב יוסף על ריב"ל ושאל עליו בלשון בתמיה 'מריה דאברהם' – הלא מידות אלו יש בחנוכה כמו בסוכה, ושוב מה העניין לתלות תניא בדלא תניא, ויש לעיין בזה.

54. 'אדרת אליהו' ליורנו תק"ב. שבת כב א.

ומה שכתב שכבר דיבר בזה כוונתו היא למה שכתב שם קודם לכן בעניין זה, ושם גם כתב כעין הדברים האמורים לעיל, ומחייבת הקודש נעתיק את לשונו:

"כנגד פרי החג - לרמוז דיש קשר לחג עם חנוכה ד'מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא' לת"ק דפ"א דביכורים דהלכתא כוותיה. ועוד משום דחנוכה דמיא לחג שמרבים בו נרות בשמחת בית השואבה, וכן הוא שמונה ימים כחנוכה וכן גומרים בו ההלל כחנוכה.

ולפי ששמאי שרשו מהגבורות הרמוזות במנצפ"ך שמספרם פ"ר ביקש לעשות רמז לשרשו בפרי החג.

ועוד יש רמז בזה ממי ניצולנו בחנוכה והוא ממלכות יון שמספרו עם השלושה אותיות והכולל הוא ע' כמספר פרי החג, והאומה הרשעה הזאת היא הייתה רוצה שנכתוב על קרן השור והוא הפר שאין לנו חלק באלהי ישראל בר מינן. ועוד יש דמיון לחנוכה עם החג דהיא פסולה למעלה מעשרים אמה כסוכה שבחג".

אוצר החכמה

במים עזים נתיבה

ואם בתורת הקבלה עסקינן הרי שבעצם העניין לקשר את חג הסוכות עם חג החנוכה כבר קדמו תלמידו המובהק של רבינו מוהר"ו – המקובל האלוקי רבי חיים הכהן מארם צובא הכותב על ההארה האלוקית הנמצאת בימים אלו.

דבריו נסובים סביב דברי התלמוד הירושלמי במסכת שבת⁵⁵ הדורש את הפסוק⁵⁶: **"כֹּה אָמַר ה' הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ וּבַמַּיִם עֲזִים נְתִיבָה"** - **"ורבנן אמרין: 'הנותן בים דרך' מן העצרת ועד החג 'ובמים עזים נתיבה' מן החג ועד חנוכה"**⁵⁷.

בפשטות אין כוונת הירושלמי אלא לספר את נפלאות הקב"ה בתוקף גלי הים כאשר עיני הלומד שם תחזינה מישרים, אולם רבי חיים הכהן בספרו 'טור ברקת'⁵⁸ כותב על כך כדלהלן:

"ולא על חינוך פירשו כך, ואע"ג כי הנראה בזה להודות להקב"ה שהודיע דרך לבני האדם במים רבים, מה גם ילמדנו מזה בני האדם דרך ארץ שלא לפרוש בים הגדול מזמן חנוכה ואילך...

55. תלמוד ירושלמי שבת פ"ב ה"ו.

56. ישעיהו מג טז.

57. וכן הוא בבראשית רבה ו ה. יצוין כי הטור ברקת מביא את הדברים בזה"ל: **"כבר אמרו חז"ל הנותן בים דרך – מאלול ועד חנוכה"**, אולם מכיוון שלא מצאנו גירסא שכזאת בדברי חז"ל אלא 'מן החג ועד חנוכה', הרי שתוכחת מוסרו מתאימה היטב לנידון מאמרנו (וראה 'קדושת לוי' לר"ה ד"ה הנותן).

58. 'טור ברקת' הושטא ת"י. סימו תקפ"א ס"ה א.

אמנם מכל מקום הם ידעו דרך ה' כי בימים אלו נמצא תוספת הארה משאר ימות השנה למעלה, וזה היה מזמן שעבר שנתרצה הקב"ה לישראל כאמור, ומאז ואילך הבורא ב"ה בחסדו הוא פותח בים העליון על ידי אורות עליונים שמתגלים בימים אלו... בימים אלו הוא בחסדו יתברך נותן בים דרך אורות ובמים עזים נתיבה ממשיך שם אותו נתיב לא ידעו עיט, והם נפתחים דרכי התשובה כמו שאמרו חז"ל תשובה נמשלה לים, והורה דרך לשבים שנאמר⁵⁹ 'טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך' זה."

בדברי רבותינו הראשונים

ולמעשה כבר מצאנו בספרי הראשונים שהתייחסו לקשר בין המועדים, הסוכות והחנוכה, כשבראשם כותב כן רבינו אלעזר מגרמיזא בעל ספר 'הרוקח'⁶⁰:

"וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל' וסמך ליה 'ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור' רמז לחנוכה, 'שמן זית זך' מן המובחר; ואמר 'להעלות נר' - 'יערך את הנרות' ללמד: לילה ראשונה 'נר' אחת ואחר כך 'נרות'; סמך שמן נרות לסוכות - מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים וגומר את ההלל; וסמך אל חנוכה המזבח 'דבר אל אהרן קח את הלוי' - על ידי שבט לוי יוחנן כהן גדול נעשה חנוכה; ועוד סמך סוכה 'להעלות נר' לומר ששמחת בית השואבה על ידי נר כדאמרינן במסכת סוכה 'מנורות של חמשים אמה' ו'לא היה חצר שלא היו רואים בו' לכך סמך ורחב חמשים בחמשים [וגו'] החצר נחשת"⁶¹.

וכך מצאנו בעוד מהראשונים בשינויים ובתוספות כאלה ואחרים⁶² אשר הצד השווה שבהם שדרשו כמין חומר והסמיכו את ענייני ימי החנוכה לחג הסוכות⁶³.

59. תהלים כה ח.

60. ספר 'הרוקח' הלכות חנוכה סימן רכה.

61. על בסיס דברי הרוקח כותב הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב בספרו בני יששכר (מאמרי חודש כסלו מאמר ב אות ה):

"עוד כתב הרב הקדוש הנ"ל: סמך שמן ונרות לסוכות מה סוכות ח' ימים אף חנוכה ח' ימים, ומעתה אזדא להו קושיית הפוסקים (ב"י או"ח סימן תרע) למה קבעו גם ביום הראשון יום טוב והדלקה הרי בו לא נעשה הנס, הנה נראה לי לפי הנ"ל דודאי חכמי הדור כשקבעו המצוה לדורות האיר הש"י את עיניהם למצוא הסמך בתורה, והנה ראו שהסמך הש"י פרשת הנרות לסוכות הבינו ברוח קדשם שהוא כדי ללמוד מסוכות ח' ימים" וע"ש שהאריך בזה, וכיוצא בזה גם כתב במאמר יא אות ט.

62. עיין עליהם: 'מחזור ויטרי' סימן רל"ד, שבלי הלקט סימן קפ"ה בשם 'טעמי רבינו יהודה החסיד', בעל הטורים ויקרא כד ב, ועוד.

63. אגב אורחא אציין כי היבט נוסף בדברי חז"ל על הקשר בין סוכות לחנוכה נמצא בדברי המדרש (בראשית רבה כב ד) הכותב אליבא דרבי אלעזר הסובר כי בתשרי נברא העולם הרי שהבל היה קיים בעולם רק מו החג ועד החנוכה.

כמו שמבואר בזוהר

והנה הרה"ק רבי מאיר מקארסטטשוב כבר הקדיש פרק שלם בספרו הנורא 'מאיר עיני חכמים'⁶⁴ אשר הוא כותב עליו בהקדמתו לזה הפרק כי 'בו יתבאר שהארת חג הסוכות נמשכת עד ימי חנוכה'.

ובתוך דבריו הוא כותב שזה כבר מפורש בזוהר הקדוש: "וזה שנמשך הארת החג של תשרי עד חודש טבת כמו שמבואר בזוהר (פנחס בר"מ) בסוד הכתוב⁶⁵ 'והמים היה הלוח חסור עד חודש העשירי' דא טבת, שהוא סוד ניסוך המים בחג הסוכות על השלמת ע' שרים וע' אומות בסוד הכתוב 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו' ובניסוך המים מתמעטין מענין דלהון ומתמעטין טובא דלהון. וזהו שכתוב 'והמים' היינו מים הידועים של חג דמנסכין על הע' עממין אינון הולך וחסור עד חודש העשירי דא חודש טבת".

וישמע חכם ויוסיף לקח שם לעיין שם ברמזיו הגבוהים והנוראים מה שהאריך עוד בעניין זה והמסתעף ממנו ותן לחכם ויחכם עוד.

אוצר החכמה
מחבר: 1234567

החנוכה בא כהשלמה לסוכות

אך ברור כי לא נוכל להתעלם מכך שהקשר המפתיע ביותר הקיים בין הסוכות לחג החנוכה הוא בעובדה המופלאה שבאותה שנה שבו היה הניצחון הגדול בו ניצחו החשמונאים את מלכות יוון לא נחוג חג סוכות מחמת רשעותם של היוונים שלא נתנו לבני ישראל לקיים את מצות היום, וכשניצחו החשמונאים נהגו שמונה ימים – מיום כ"ה בכסלו ואילך – את חג הסוכות כשהם מקיימים את מצות ארבעת המינים כדת היום.

גילוי מרעיש ומפתיע זה נמצא כתוב באגרת קדמונית אותה שלח יהודה המכבי ובית דינו אל אחב"י אשר באלכסנדריה שבמצרים, והידוע יותר בשמו 'ספר מכבים' או 'ספר חשמונאים'.

וכך מתוארת שם שמחת הניצחון על מלכות יון⁶⁶: "ויחוגו את שמונת הימים בשמחה כחג הסוכות בזכרם את רעותם לפני זמן מה בחג הסוכות בהרים ובמערות כחיות השדה.

64. 'מאיר עיני חכמים' שדה לבן תקפ"ג, שער יג פרק ב. אגדה מופלאה אודות נסיבות חיבורו של ספר קדוש זה הביא בספר 'קהל חסידים החדש' (לבוב תרס"ו, אות קנח): "בעיר קאריסטטשוב היה שם הרב הצדיק המקובל ר' מאיר ז"ל אב"ד, וחיבר ספר 'מאיר עיני חכמים', והספר הזה רובו בנוי על כוונת נר חנוכה כי הר"ר מאיר הנ"ל בא פעם אחת לרבו הקדוש ר' זאב וואלף המגיד מזיטאמיר ערב חנוכה וראה את רבו עומד ופניו כלפידים ומנקה את הלעמפיל של חנוכה, כן היה ערך כמה שעות, והרגיש ברבו הקדוש את הכוונות שהוא מכון אז, וכשבא הרב ר' מאיר זל לביתו חיבר את הספר הנ"ל על חנוכה דרושים נחמדים בדרך פרד"ס... והיה איש מופת מאוד ומקובל גדול".

65. בראשית ח ה.

66. 'ספר מקבים' ב פרק י, לפי תרגומו של אברהם כהנא בתוך 'הספרים החיצוניים' ח"ב.